

שור ונמר וגם גדי

על דילמת החינוך לריבוי הזהויות לאור מגילת אסתר

חג הפורים מזמן עבורנו את ההזדמנות להתבונן במגוון הזהויות המרכיבים את אישיותו של האדם. בבסיס התפיסה המודרנית וביתר שאת בפוסט מודרנית נמצאת ההנחה כי האדם מוגדר על-ידי שיוכים אתניים, דתיים, מגדריים, גזעיים, מיניים ועוד ואלה יוצרים את זהותו. עם זאת במפגש שבין היחיד לקולקטיב נוצר קונפליקט הנובע ממגוון הזהויות המרכיבות את החברה. המושג **פוליטיקה של זהויות** תופס מקום נכבד בשיח הפוסט מודרני ומייצג את המאבק בין מגוון האוכלוסיות על זכאותם למשאבים על רקע שונותם. במערך זה נדון בשאלה כיצד יש להתנהל אל מול המגוון? האם לעודד מגוון זהויות? מהי הסכנה מחד ומהו היתרון מאידך? כל זאת לאור לימוד מתוך מגילת אסתר.

רבקה מלבישה את יעקב במטבח הבית
 בתחפושת ליצן, בבגדים של שוטר
 פנים רבות פניך, ילד, היא לוחשת, על רבוי פניך אל תנתר
 הנה יעקב אתה ואתה גם עשו
 היא מלחשת
 קשה היא שער אדמוני מדביקה לזרועיו –
 אם עץ של זית, למשל, תוכל להיות, ילדי
 וגם אזור על הקיר וינשוף ולטאה ושור ונמר וגם גדי –
 אז תיטיב להיות אף קשתר חיק ממני לקחת
 גם קשיך הזאת הקטנה לא עוד תאחז בנדי
 גם קשבלב של מדבר או בלב של היער
 תנתר יחיד.

(רבקה מרים)

- מה מבקשת רבקה, האם והמשוררת, מבנה? האם בזה היא מבטאת את רצונה או את רצונו?
- כיצד מתואר ריבוי הפנים/תחפושות שמלבישה רבקה את יעקב?
- האם לדעתכם יש סכנה בריבוי הזהויות שמבקשת האם מבנה לאמץ? ואם כן, מהי הסכנה?

פורים תשע"ז

טו ובהגיע תר-אסתר בת-אביחיל דד מרדכי אשר לקח-לו לבת לבוא אל-המלך, לא בקשה דבר--כי אם את-אשר יאמר הגי סריס-המלך, שמר הנשים; ותהי אסתר נשאת חן, בעיני כל-ראיה. טז ותלקח אסתר אל-המלך אחשוורוש, אל-בית מלכותו, בחדש העשירי, הוא-חדש טבת--בשנת-שבע, למלכותו. יז ויאהב המלך את-אסתר מכל-הנשים, ותשא-חן וחסד לפניו מכל-הבתולות; וישם פת-מלכות בראשה, וימליכה תחת ושתי... כ. אין אסתר, מגדת מולדתה ואת-עמה, כאשר צוה עליה, מרדכי; ואת-מאמר מרדכי אסתר עשה, כאשר היתה באמנה אתו.

(מגילת אסתר פרק ב)

- כיצד מוצגת אסתר בתחילת המגילה?
- מהן הזהויות המרכיבות את זהותה?
- האם היא עושה בהן שימוש או מציגה אותן בפני אחשוורוש? מדוע?

עמדת הפוליטיקה של הזהות טוענת שפעולות חברתיות, המוצגות על-ידי הקבוצות הדומיננטיות כאוניברסליות (כגון לאומיות או אזרחות), עלולות לדכא קבוצות נשלטות, המוגדרות על-ידי הקבוצה הדומיננטית כ"מיעוטים תרבותיים". עצם הדיכוי מכונן ומעצב קטגוריות חברתיות חדשות (דוגמת ה"מזרחיות"). אי-השוויון בין הקטגוריות מעודד התפתחות של זהויות חדשות, שוליות. גם אם בעיני האליטות אין לזהויות הללו קיום א-פריורי, הרי הזהויות המיוצרות הופכות בסיס להתארגנות לפעולה חברתית, למחאה ולמנוף להעלאת תביעות (כלכליות, פוליטיות וכד'). פעולת המחאה החברתית כורכת דרישה להכרה בזהות השונה אך הגליטימית בהקצאת משאבים חדשה. הזהות שנטבעה עליה סטיגמה זוכה עתה להאדרה.

(ד"ר אנדרה לוי לקראת פוליטיקה של זהויות. פנים: כתב עת לתרבות, חברה וחינוך. 10, 1999.)

"אך לפוליטיקת זהויות יש מחיר חברתי קשה – ויתור, גם אם רק במשתמע, על קידומה של תפיסת "טוב משותף" לכלל האזרחים והקהילות. זוהי נקודת המפגש שלה עם הגישה הכלכלית הניאו-ליברלית שמקדשת את האינדיבידואליזם וחותרת תחת מכלול ההסדרים החברתיים שנועדו לרסן את כוחות השוק, ובראשם השירותים הציבוריים וארגוני העובדים".

(ד"ר עופר סיטבון 14.03.15. פורסם באתר העוקץ)

- לאור שני הקטעים שקראתם- מהי פוליטיקת הזהויות? מהי הבעיה אותה היא מבקשת לפתור?
- מהי הבעיה שנוצרת בעקבות הפוליטיקה של הזהויות? חוו את דעתכם בדילמה

כט ותכתב אסתר המלכה בת-אביחיל, ומרדכי היהודי--את-כל-תקף: לקים, את אגרת הפרים הזאת--השנית. ל וישלח ספרים אל-כל-היהודים, אל-שבע ועשרים ומאה מדינה--מלכות, אחשוורוש: דברי שלום, ואמת. לא לקים את-ימי הפרים האלה בזמניהם, כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה, וכאשר קימו על-נפשם, ועל-זרעם: דברי הצומות, וזעקתם. לב ומאמר אסתר--קים, דברי הפרים האלה; ונכתב, בספר.

(מגילת אסתר, פרק ט)

- כיצד מוצגת אסתר כעת? מה הביא לשינוי באופן הגדרתה?
- מהן זהויותיה השונות והאם ישנה זהות דומיננטית יותר?

